

PATXI GAZTELUMENDI

Egunkaria libre!

Bi hitz, mila adierazpen batera adierazteko. 90eko hamarkadarekin batera Euskal Herriak ezagutu zuen komunikazio proiektu euskaldunak zer kontatua ugari izan du. Egunkaria albiste izan zen sorreratik bertatik, albistari gero; urteak aurrera, euskaltzale, kazetari, irakurle, kulturgile, euskaldun askoren erreferentzia eta goizeroko informazio jario emaille. Goizero, egunero... gau batez moztea erabaki zuten arte. Lekutan dago otsailaren 20 hura, baina bart izan balitz bezala gogoratzen dugu oraindik. Zelan ez dugu ba gogoratuko? Zelan ahaztu hutsune hori? Eraso latza euskal munduari, erreferentzia bilakatutako egunkari bat, erabaki juridiko-politiko-polizial batek erditik kendua. Latza da sinestea, eta ezintasun horretan jarraitzen dugu oraindik. Historikoa izan zen, euskarazko prentsaren alde, orduan ere eman zen erantzuna eta egin zen indar eta asmo bilketa beste egunkari berri bat sortu eta aurrera ateratzeko. Horretan dihardugu geroztik. Baina Egunkariaren alde egotea dagokigu oraindik. Gurean, urteak hasi eta amaitu Audientzia Nazionalean egiten dira. Euskal egutegiak hori du, orriak pasa arren, beti zita bera dugula, zoritxarrez. Hamaika proiektu, antolakunde, instituzio, elkarte eta hedabidetako lagun, ehunka euskaldun epaitzen dituzte, gaur bai eta bihar ere bai. Herri asmo eta eginkizunetarako sortutako proiektuak guztiak, Euskal Herria izateko eta ardatz dituztenak. Horrelakoa da Egunkaria ere, beraiek ez ulertzen saiatu eta euskaldunak hori eta gehiago azaltzen ahalegintzearen ere.

Egunkaria, zazpi urteren buruan, Madrilen epaitzen ari dira. Sententzia ez dago idatzia. Baina euskaraz ezin idatzita egon gara urteotan. Euskarazko papera ezin irakurrita. Itxi zuten, eta itxita dirau. Ozen aldarrikatu genuenak, gero eta oihartzun handiagoa du gainera. Epaietari aurre egin eta Egunkaria libre! aldarrikatzen milaka eta milaka euskaldun batu gara Bilbon ere. Euskal Herriko hamaika bazterretatik hurbildutako euskaldunak, euskaltzaleak. Madrilen bi egunez auzitan izan dituzten bost euskaldunek, Egunkariako langile, akzionista eta bultzatzaileek sekulako babes jaso dute. Bi hitz, baina zelan azaldu hori guztia, berriz Madrilerara joan, eta auskalo noiz eta zelan itzuliko den ez dakienari. Bi hitz, Egunkaria eta libre, eskubide behar duena aldarrikatzeko. Adieraztea, sentitzea, ikustea, sinestea... Egunkaria libre.

Itxi zutenean, sarean elkartasun olatu ederra sortu zen. Orduan, informatzea, salatzea, inprimatutako letra bakoitza munduari erakustea zen helburu. Ordutik, Internetek berak ere zabalkunde gehiago eta garapen itzela izan du. Sozializazioa eta teknika uztartzeko gunea da sarea, eta euskaldunok ere, lantzean behin arreta osoa jartzen diogu sareari. Ez beti, baina gero eta gehiago. Egunkariaren aferak ere, zentralitatea lortu du, dezentralizazioan oinarritzen den web sistema honetan. *#Egunkaria* eta *#libre* etiketak inoiz baino gehiago erabili ditugu. Mezu laburretan ozen aldarrikatu ditugu bi berbok. Mundu bat azaldu dugu bi hitzetan. Sare sozialetan, blogetan, eduki webgunetan mezua zabaldu, eta loturak egin izan ditugu. Azalpenak hizkuntza ezberdinetan, elkartasun mezuak jaso eta igorritz. Eta sareko aktibitatea, euskararen, prentsaren eta askatasunaren aldeko jardun bilakatu da. Modu etengabea. Horrek ere, abenduaren 19ko manifestazioaren inguruan abiadura, erritmo, bilakaera sendoagoa hartu zuen. Informazioa oinarri izango duen gizarte baten atarian, euskarazko informazioaren aldeko jarduna sareratu da batik bat. Eta horretan, adin, pentsaera, estatus eta ogibide ezberdineko jende euskaldunak bat egiten jakin du. Ez da gutxi.

Sarean zeharka jarduteko joera nagusitzen ari den honetan, Internet izan daiteke agian horrelako bilgune erraldoi bat. Eta Egunkariaren kasuan, hiru munduak ondo uztartzen eta elikatzen ari direlakoan nago. Kalea, papera eta sarea. Jendea: lehen espazioa, euskarazko produktuak bizi dituen, irakurlea, euskaltzaleak. Papera, ekoizpena, euskarazko produktu informatiboa: bigarren espazioa. Eta azkenik sarea: guztiaren bilgune, pertsonak eta euskarazko ekoizpena.

Sarean egiten den lana batzuetan ikusezina da. Kodea hartu eta aldatzean datza. Kode gehiago sortu, eta agerian jarri. Kode irekiko lanean bezala, sortu eta aldatu. Garatu eta eza-gutzera eman. Orain ere Egunkaria libre eskatzeko aldarri honetan, hamaika lagun ibili da lanean. Sarea astintzen, sareari euskarazko sorkuntzaren bisualizazioa ematen. Sortzea ez da nahikoa, ezagutarazi egin behar baita. Ikusgarri jarri, patxadaz, guztion eskura. Eta Bilboko manifestazioaren atarian *egunkarialibre.info* sortu izanak, ematen du eza-gutzera bai, Egunkariaren alde ez dagoela soilik Egunkaria sortu eta mantendu zutela... mundu bat dagoela horren atzean. Eta *egunkarialibre.info* izan da esperientzia positibo bat, ez bakarra, alde horretatik. Etxean ditugun tresnak baliatuta; ordenadoreak, mugikorrek, argazki kamerak, irrati gailuak... Ikuspegi multimedia eta librea uztartuz, edozelango euskarritan Egunkariaren aldeko informazioa eta aldarririk zabaltzea. Telebista herritar bat, Bilboko manifestaziorako irudiak telefono mugikorrekin hartu eta zuzenean eskaintzeko. Irrati euskaldun bat, Bilbotik Euskal Herrira, mundura kaleko berri emateko. Mezu laburrak, sarean hedatzeko. Webgunea guztia batu eta sarean ikusarazteko. Multimedia kontzeptuak, sarritan, korporazio handiekin lotzen ditugu. Baina guk geuk ere landu dezakegu esparru hori, irudimen, gogo eta auzolanaren bitartez. Hori egin da Egunkariaren alde, horretan dihardu hainbat lagunek. Ekinen ireki, zabal, ikuspegi teknikitik (software librea, eduki libreak, parte hartzea) zein sozialetik. Mediaktibismoa, finen, hedabide euskaldun baten alde jorratua. Komunikazio

librearen esparruan, euskarazkoa txertatuz. Jakintza librearen sasoian, hackintza librea sustatuz. Eta gurean, gainera, euskaratik eta euskaraz.

Euskaratik eta euskaraz

Maialen Lujanbioren azken hitzak ekarri gura izan ditugu hona, zelan ez. Euskal Herriak bertsolari txapeldun berriarekin amaitu duelako urtea, besteak beste. BEC ezin beteago batean, goizean hasi eta iluntzera arte euskarazko atmosfera berezi bat bizi izan zelako. Urrian hasitako txapelketak, plazaz plaza, astez aste lortu duenaren irudia izan da beste behin Barakaldokoa. Faktore asko eta interesgarriak daude kultur adierazpen moderno bezain aspaldiko den bertso-gintzan. Lehiaketa eta plaza, kantua eta sorkuntza, belau-naldi bat eta besteak, euskara eta Euskal Herria. Euskaratik eta euskaraz, herria sortzen jarraitzeko aldarria bota zuen hernaniarrak txapela jantzi osteko bertso gogoangarrian. Gogoan hartu bakarrik ez, ipar bat ere markatzen du Lujanbioren agurrak. Euskal Herrian eta kulturaren esparruan zeregin ugari dago. Baina bi klabe horiek uztartuta, euskaratik eta euskaraz, badago non eta zelan lan egin. Hemen ez da ezer berez sortu eta ernaltzen. Berezko gutxi dago. Sortu eta bultzatu, ahalegindu eta saiatu beharra dago. Eta hizkuntzaren inguruan garatzen den kulturak, sorkuntza, guztion indarra, sostengua, irudimena eta laguntza behar du. Ez modu karitatiboan, ez ikuspegi ekonomizistan... besoa luzatu beharra dago. Poltsikotik, eta pentsamendutik; lanetik edo jarraipenetik. Euskaratik eta euskaraz, badago zer sortu, mantendu, eutsi, lagundu, indartu, zabaldu eta garatu. Bertsoa aipatu, baina izan daiteke musika, literatura, moda, zinema, komikigintza, arte plastikoak, ikus-entzuzkoak, prentsa, Internet, kirola...

Bakoitzean eta guztietan daude beharrianak, hutsuneak, betebeharrak, asmoak, gogoa, ilusioa, eta debekua ere bai. Herri bezala jarduteko, asmoei borondatea jarri eta urratsak

ematen jarraitzeko inoiz ez da berandu. Eta pentsatzen jarrita, guztietan aurreratu daiteke, guztietan ari gara iparra zehazten, badagoelako nondik eta zelan ibili.

Gertutik ezagutzen dudan bat aipatuko dut nik, abiatzearen. 2009an euskarazko literatur sorkuntzari plaza bat eskaini zaiolako, euskaraz sor eta irakur daitekeen literaturak plaza bat irabazi du, urteetako lanaren podasuz gure herrian. Literaturia sortuz, euskal literaturaren uri bilakatuko dugu urteen joan etorrian gure herria, Larrabetzu. Asmo xumea den arren, helburu handi bat du hasieratik. Egileak, idazleak, editoreak, irakurleak, kritikariak... publikoa euskarazko liburuen inguruan batzea asteburu batez. Helduak eta gazteak, umeak eta gurasoak auzoan, parean liburuak direla. Erakusgai eta salgai, irakurri eta aipatzeko moduan. Ekimen xume lez hasi da. Asteburu osoko dinamika kulturala, herria astindu duena euskarazko testu, antzerki, musika, agerraldi, blogari, liburu elektronikoko, hitzaldi, erakusketa eta abarrek. Euskarazko literatura ardatz hartuta. Asteburu bat, euskaraz. Literaturia. www.larrabetzu.org/literaturia.

Adibide handi eta txikiak aipa genitzake.

Euskararen herriak behar dituelako adierazpideak, berriak, behar ditu guneak eta asmoak. Sorkuntza eta zabal-kundea. Beti ari gara hasten. Hazi nahi badugu, mantendu, erakutsi eta zabalduz. Euskara ere plaza bat da, azoka bat. Baina ez luke soilik merkatu legeak markatu behar. Horrek zelanbait merkatu egiten duelako gure jarduna. Ez dakit nik hizkuntza eta bere inguruko sorkuntza, excel artxiboetan soilik neur daitekeen eta.

Excelgintza

Eta nago ni azken urteotan, excel eta kalkulu orriak gailendu ote zaizkion sorkuntzari. Euskaigintzako sektore asko, gehienak esango nuke nik, adiago daudela subentzioari eta diruaren iturriari, sorkuntza eta hedapenari baino. Euskararen inguruko mugimendua, azken hamarkadetan definitu

beharko bagenu, ziur pertsonak, ideiak eta lana izango lira-teke aipatuenak. Orain, baina, euskalgintza defintzerakoan, erakundeak, diru laguntzak eta liberatuak aipatu beharko ziuurrenik. Bai, eta ahaztu aurretik, krisia, gobernu aldaketak, desmotibazioa, nekea... aipa dezake baten batek. Kalkulu orriek, kalkulatu ezin dituzten bariante asko ditu gure herriak. Jendea, aktibistak, militanteak, eragileak —deitu gura duzuen moduan— sortzeko gaitasun eta potentzialitatea. Eta horiek balantzeetan sartzea ahazten zaigu sarritan. Euskaraz bizi gura dutenen artean sortu diren egitasmoeak, gero eta puntu garrantzitsuagoan dute bideragarritasun ekonomikoa, diru kontuak, subentzioak, akordioak, soldatak eta numeroetako kontuak. Eta euskara gehiago da hitza, letra, jendea, pertsonak, elkarrizketa, gaitasuna, pentsamendua, lana, antolamendua, gogoa, ilusioa. Eta horiek zenbakitara ekartzea kosta. Nahiz eta horiek jartzen dituzten gero dantzan aurrekoak. Euskara eta merkatua oraindik ez daude lehiarako. Eta bitartean euskarazko telebista bat itxi da Nafarroako eremu euskaldunetako batean, euskarazko aldizkari batek gero arte esan du non eta Gasteizen. Eta ahul sentitzen gara. Euskararen alde lan egiteko moduak aldatu diren neurrian, tentsioa ere gutxitu egin da. Normalizazio lanean ari, eta normaltzat hartzen dugu ia-ia gure patu hori. Bilbon bertan ere, bi euskarazko herri aldizkari ataka zailan heldu dira 2009ko gabonetara. Borondatez ari diren kazetari eta kolaboratzaileek, pronostiko ekonomizista gaitzaileei aurre egin, etsipenari buelta eman, eta jarraitzea erabaki dute. Gogoa eta ilusioa, XXI. mendeko hiriburua euskalduntzeko gogoan. Euskara ere plaza bat delako. Merkatu eta plazetan euskara beti egon da presente, baina euskararen beraren merkatua ez dago salgarri. Egongo dira euskararen kontura negozio handiak egin dituztenak, egiten dituztenak, baina bestelako klabeetan eraiki behar dugu euskararen plaza. Salerosketatik harago, modu humanoago batean. Harremanetan, trukean, esperientzien bilaketan, kode irekiaren logikan, ondokoa lagundu eta ezagutzearen ideian

oinarrituta. Informazio eta jakintzaren gizarterantz goazen honetan, merkatuaren ikuspegi neoliberalak ezin zaio gailendu kultura eta sorkuntza euskaldunaren esparruari. Zailtasunak zailtasuna, beharrizanak eta hutsuneak begi bistakoak diren arren, pausoak emateko moduan gaude, aurrera begira. Euskal Herria izango bada jakintza eta informazioaren eremu, beste norabide batean jarri beharko dugu geure jardun hau, ezingo dugulako gure egiteko guztia hipotekatu ataka ekonomikoaren pentzura. Hori baino askoz *aberatsagoa* baita euskararen sarea.

Euskararen sarea

Abiadura Handiko Tresna. Sarea eta euskara. Euskara sarean edo sarea euskaraz. Konbinazio ezberdinak ematen dituen hitz pareak. Bi hitz. Euskara eta sarea. Bernat Etxeparek euskaraz jalgi gintuenetik, plaza, kalea, mundua egin ditu euskarak. Ez da gutxi. Ez dakigu asko den. Zenbat kostatu den bai, zenbat lan egin eta egiten den ere bai. Zenbat... neurtezin bat. Eta, euskararen alde, sarea daukagu orain. Euskarazko ekoizpenak, informazioa, jakintza, jolasak, entziklopediak, denbora pasa, harremanak, eskolak, kontzertuak, musika, irratia, telebista... horrek guztiak lekua du sarean. Lekua egin egin du, kostata. Softwarea garatu eta euskalduntzen, edukiak sortu eta banatzen, jakintza hartu eta sozializatzen, denbora eman eta eskaintzen... inoiz ez bezalako tresna daukagu. Abiadura handiko tresna da. Eta batzuetan badirudi mendiak zeharkatuko dituzten zubiekin, baserrietako eremuak zapalduko dituzten hegazkin hegalariekin egiten dugula amets euskaldunok, aurrera doan herri honetan. Eta abiadura handiko beste tresna hau ezin hartuta sumatzen ditut asko eta asko. Agintariak bezala, aginduak ere. Nekeak jota. Kexati. Beldurri. Etsaituta.

Eta, bat-batean, urteetan deus egin ez dutenak bilakatzen zaizkizu sareko zaindari. Azkue fundazioa edo Loiolako Ignazioaren gerlariak. Euskara sarean josteko, txo! A ze zuloa

egin duen euskarak, holako sastreak izateko. 180.000 euro Azkue fundazioaren marketing kontuetarako... beraiek bere webgunean lehen astean jarritako datu bat, gerora gorde edo ezkutatu dutena. Bizkaiko diputazioaren eskutik, sarean euskaraz zer esateko baduten Euskaltzaindia, Deustuko Unibertsitatea eta EHU-UPVrekin batera. Bizkaiko euskararen erreferentziak sarean, bai horixe. Ez euskarazko AEK, gaueskola, Gabriel Aresti, Bilbo Zaharra, Kafe Antzoki, Labayru, euskara elkarten topagune, bertsozale eta bertsolariak, sareko proiektu anitz... Ez, unibertsitateak eta eskaeraren akademiak batu eta josi ditu Azkueren akademiak. Hori omen euskararen sarea gurean. Orratza ipurditik sartu baligute bezala. Pintxoak, Bilboko alkatea eta Bizkaiko diputatua Euskalduna jauregian, eta ogi birrinak batu gura dituen euskaltzale peto andana tartean, aupa, aupa, aupatu nazazue, hemen gaude, zuek ondo? gu ere bai. Euskara sarean, esango dizute gero.

Bien bitartean, ezelango xentimorik eskatu barik, euskarak izan duen entziklopedia handienetako batek 50.000 artikulua batu behar ditu aurki. 50.000 artikulua boluntario. Jakintzatik eta ikastetik eginak. Unibertsitateko irakasle, ikasle, eskolako kontserje edo informatikari zaletuk eginak. Kudeaketa irekian oinarritua, modu zabalean administratua. Munduan bezala, jakintzaren sozializazioaren eredu da wikipedia. Euskaraz ere bai: *eu.wikipedia.org*. Erraz esaten da 50.000. Errazago esaten da 0 euro. 0 zentimo. Ez dute ulertu. Zelan ulertuko dute ba? Abenduaren 13an bertan, BECen geundela. Maialen Lujanbiok bere agurra bota aurretik, wikipediak eguneratuak zituen Txapelketa Nagusiari buruzko informazioa eta Maialen Lujanbiorena berea. Txapeldun berria ageri zen entziklopedian. Argazki eta bertso libreekin hornitua ageri da orain. Guztiontzat. Euskaraz munduan, garen bezala. Agertu gura dugun moduan.

Euskararen sare horretan, gero eta bisibilitate gehiago irabazten ari dena euskal blogosfera da. Blogak duela bost sei urte sortzen hasi, une gozoak bizi, iraun eta tinko manten-

tzen den esparrua da. Sorkuntza, ideiak, iritziak, afizioak, informazioa uztartzen. Bat-batean, denbora errealean kontatuz gertakizun eta gertaera oro. Afiziotik gehiago ofiziotik baino. Euskarazko letra inprimatuak baino, euskarazko bit argitaratuak dira. Inoizko gehien. Eta balizko irakurle elektronikoa hor dago, egotekotan, sarean. Eta ez liburu elektronikoa ezin garestiagoak erosteko lerroan. Ez gaitezen tronpa. Irakurle elektronikoa, bulegoan, pantaila aurrean, etxean, sutondoan pantaila txikian euskaraz irakurtzen ari den hori da. Eta euskal blogosferak, bereziki, jaten ematen dio irakurle horri. Egunero, une oro. Eta euskaraz. Euskaratik. Horregatik bereziki poztu nintzen euskararen nazioarteko egunean hackin badakigu taldeko kideek *euskalblogosfera.org* agertu zutenean, euskaraz zer sortzen den erakusten duen agregatzaile libre eta euskaldun bat. Klik bakarrera gaude hor, gero eta gehiago. Begiratu bakarrean ikusiko dugu zertan ari den nor. Zein den gaia, zein puntua. Eta irakurleei horrelakoak eskaintzean dago afera, sortzen dena erakutsiz, gehiago sortzeko, elkar ezagutzeko. Eta blogosfera horretan, sortu da beste proiektu interesante bat ere: *zuzeu.com*. Norberak esateko daukana aukera ematen duen Interneteko albistei berezi bat, parte hartzailea, une oro adi-adi jarraitzen dituen albisteak bezala joerak eta tendentziak ere. Sareko proiektua, erredakzio digitalarekin, distribuitua, profesionala izateko sortua, sare handiarekin. Zu zeu. Interneten balio handiena duen hitzetik abiatua: ZU. Hitz ikaragarri garrantzitsu bilakatzen ari dena. Ondoan beste hitz batzuk ere izan ditzakeena. Gu, edo gurago baduzue, ni. Edo nik; *nickdutnik* ezagutu dugu ere, telebistan. Eta sarean. Edo bietan? Bai bietan ezagutzen eta ikusten ari gara ETB3ko saioa: *Nickdutnik*. Telebista saio bat, Interneteko aktualitatea, proiektuak, jendea, albisteak. Webtv bat. Txukuna, eredugarria, esperimentaziorako aproposa. Jendearekin elkarrizketa digitalean airtzen dena, aste osoan zehar, ez soilik emisio orduan. Sare sozialetan trebatzen ari dena, elkarrizketetan parte hartuz, iritzia emateko lekuak irekiz, esparru berri bat ikus-entzunez-

koen giroan. Euskaraz sortu eta ekoiztua. Beste hizkuntzei ere lekua egiten diena. Audientzia interesgarriak eskaintzen dizkiona euskarazko sareari. Eta telebistan. Aipagarria den ETBren hirugarren katean: ETB3.

Ez bat, ez bi; ETB3 aitzindari

Euskara, jendea, kalea eta sarea. Euskara eta etxea. Euskara eta hiria. Euskara eta sorkuntza. Hori guztia batzeko asmoa ikusten diot euskarazko kanal tematiko kulturalari, etebehiruari, alegia. Gurean gehien ikusten dugun telebista da hori. Hamaika ezin ikusita, hirugarrenean geratu gara. Kultur edukiekin harrituta, saio ezberdinak, ikuspegi anitzagoak, euskaraz, zuzenean, elkarrizketa sakon eta luzeagoak. ETB3 euskalduna eskatu eta eskatu aritu garen telebista eredu izan daiteke. Batzuek eskuak buruan dituzte oraindik, gobernua aldatu eta telebista eta irratietako zuzendariak aldatu dituztelako. Gorabeherak gorabehera, erregeen diskurtso edo Ardanzarenak, Surio edo Zupiria, telebistaren funtzioak ez dira asko aldatu. *Mihiluzek* jarraitzen du mihia astintzen, *Goenkalen* korapiloa ez da askatzen, eta informatiboetan lehengo beste edo gehiago manipulatu da. Eta? Euskaldunok behar ditugu espazio propioak, loturak, harremanetarako guneak. Eta txikienarekin geratuta ere pozik egon behar dugulakoan. Alde horretatik, iruditzen zait euskarazko kultur espresioek inoizko leku gehien irabaziko dutela kanal berri honetan. Hasiera mantsoa izan du, aurrekontu aldetik mugatuena izango da, baina esperientziak erakutsi du zertarako eta zelan kudeatzen ari diren. Eta hor profesional onak ezagutu ditugu, ezagutzen ari gara. Bertso programak, literatura saioak, musika emanaldiak, artea, bidaiak, teknologia berriak, elkarrizketa sakonak... badago bide bat urratu beharrekoa. Telebistak eta sareak bat egiten duten lekuan, bai, mendeak eta segundoak gurutzatzen diren leku horretan, tokia du gure hizkuntzak eta kulturak. Sareari atxikia, sarean lan eginez. Eta ikusi ditugu esperientzia sano in-

teresgarriak urte amaiera honetan. Durangon Azoka telebista burutu zuten Goienako kamara eta errealizadoreek, ETB3ko langileekin batera, Hamaika telebistako kazetariak. Hiru proiektu ezberdin bat eginda, Durangon eta Gipuzkoa Kulturak lagunduta. Gora begira geundela kazetari euskaldunek kulturgintzako albiste berri eta interesanteak eskaini zizkiguten (euskarazko disko eta liburuak soil-soilik aipatuta gainera) azokan bertan, eta han ondoan ziren Ahotseneako irudiak ondo eta txukun errealizatuta sarean zabalduz *ahotsenea.net* blogetik. Bide berri bat lagunok. Agintariak eta kudeatzaile teknokratek ohituta ez gauzkatzen bide bat, aitzindaria izan daitekeena, berandu egin orduko. Eta hor zer ikasi asko eskainiko dugu. Finean, euskarak behar dituelako etxea (telebista, Internet), kalea (gizartea, eskola, kultura, mobilizazioak, prentsa, irratiak) eta jendea (hiztunak, bizitza, plaza, merkatua). Euskaratik eta euskaraz. Libre.¶